

<https://doi.org/10.28925/2412-124X.2024.13.10>

УДК 37.091.4Монтессорі

Алла Дурдас

<https://orcid.org/0000-0001-6456-6108>

доктор філософії,
старший науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики,
Державна науково-педагогічна бібліотека України
ім. В. О. Сухомлинського,
вул. Максима Берлінського, 9, 02000, Київ, Україна
durdas@ukr.net

ОСВІТНІ ТА ВИХОВНІ ІДЕЇ МАРІЇ МОНТЕССОРІ: ІТАЛІЙСЬКІ ВЧЕНІ ПРО ЇХ АКТУАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглядається життєвий шлях, освітні ідеї, педагогічна методика Марії Монтессорі – видатної італійської педагогині та лікарки, яка залишила глибокий слід в історії світової педагогіки, крізь призму досліджень італійських науковців. Основна увага приділяється її методології навчання, що базується на повазі до індивідуальності дитини, розвитку її автономії та самостійності через практичну діяльність. Італійські дослідники аналізують її внесок у розвиток освіти, актуальність методу Монтессорі в сучасних умовах та його адаптацію в Італії та інших країнах. Стаття також підкреслює труднощі, з якими стикалася Монтессорі у своїй професійній діяльності, зокрема через її феміністичні погляди та інноваційні педагогічні ідеї. Підхід Монтессорі, що підкреслює самостійну активність, навчання через практичний досвід та співпрацю, справив значний вплив на дошкільну освіту в усьому світі. Монтессорі розробила свої освітні принципи на початку ХХ ст. в Італії, акцентуючи увагу на автономії дитини, свободі в рамках визначених меж і повазі до індивідуальних потреб розвитку. Сьогодні метод Монтессорі застосовується в усьому світі та ґрунтується на створенні підготовленого середовища, де діти можуть вивчати матеріали, що розвивають практичні, сенсорні й академічні навички у своєму власному темпі. Розглядається зростання популярності методу Монтессорі у ХХІ ст., що відображає сучасну суспільну потребу в гуманістичному підході до виховання. Стаття аналізує останні італійські дослідження щодо внеску Монтессорі, оцінюючи тривалий вплив її методів та їх адаптивний потенціал у сучасних освітніх практиках. В умовах сьогодення акцент Монтессорі на повазі, інклюзивній освіті та самостійному навчанні залишається актуальним, особливо у питаннях персоналізованого навчання та демократизації освіти, де її ідеї підтримують розвиток соціальних, емоційних та когнітивних здібностей у дітей.

Ключові слова: актуальність, дослідження, ідеї, італійські науковці, Марія Монтессорі, метод Монтессорі.

Вступ. Марія Монтессорі (1870–1952) – видатна італійська педагогиня та лікарка, чії революційні ідеї щодо навчання і виховання дітей справили глибокий вплив на сучасну педагогіку. Розроблена нею методика, що базується на принципах природного розвитку дитини, індивідуального підходу та самостійного навчання через практичну діяльність, здобула визнання в усьому світі. Крім того, її праця створила освітнє середовище, адаптоване до дитини, де в процвітаючих та шанобливих спільнотах заохочуються

автономія та незалежність (Murray, Ahlquist, 2023). Італійські вчені досліджують спадщину М. Монтессорі, аналізуючи її освітні та виховні ідеї, а також оцінюючи їхню актуальність та ефективність у сучасних умовах. Ця стаття присвячена огляду впливу концепції Монтессорі на сучасні освітні практики та можливостям їх застосування у різних освітніх контекстах з урахуванням сучасних викликів та потреб суспільства. Марія Монтессорі як лікар і педагог запровадила трансформаційний підхід до освітньої стратегії, акцентувавши на гуманізації та розвернувши освіту в бік до особистості. Основні принципи її педагогічної системи залишаються дуже актуальними та узгоджуються із сучасними цінностями гуманізму та демократії шляхом виховання віри у внутрішній потенціал кожної дитини та ідеал виховання вільних, незалежних та активних людей. М. Монтессорі не лише окреслила та розв'язала універсальні виклики в галузі філософії, психології та педагогіки, але й втілила своє бачення в життя через визнаний в усьому світі «метод Монтессорі» (Durdas, 2023, p. 84).

Мета статті – дослідити освітні та виховні ідеї Марії Монтессорі, їх вплив та актуальність у сучасних умовах, висвітлені в дослідженнях італійських вчених.

Результати дослідження. Марія Монтессорі створила власну оригінальну систему виховання і навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, відому як «метод Монтессорі», що базувався на центральній ролі дитини та повазі до вільного вибору. Метод Монтессорі застосовувався спочатку у вихованні італійських дітей, а потім в усьому світі (Trabalzini, 1997; Montessori Space, n.d.; Cultureducazione, 2002).

Життя, діяльність, освітні, виховні ідеї та методика педагогині аналізують, зокрема, італійські науковці у своїх дослідженнях. Так, італійський дослідник S. Scippo (2023), зауважує, що наразі немає досліджень, які б оцінювали ефективність Монтессорі-освіти в її рідній країні. Щоб зможти це зробити, необхідно мати відповідний інструмент в італійському контексті для вимірювання результатів освітньої діяльності вчителів, які працюють за методом Монтессорі. В Італії існує лише один контрольний список, розроблений для спостереження за роботою педагогів (Scippo, 2023, p. 117).

Італійська дослідниця V. Bosna (2015) наголошує, що М. Монтессорі була однією з найвидатніших постатей на італійській педагогічній арені ХХ ст., яка викликала захоплення в багатьох науковців, оскільки стала ініціаторкою «переосмислення дитинства» (Bosna, 2015, p. 38). Науковиця також зазначає, що завдяки своїм роботам М. Монтессорі створила власну безсмертну сторінку в історії освіти, яка міцно увійшла в історію людської цивілізації. На її думку, завдяки цьому педагогиню сьогодні по праву можна вважати «громадянкою світу» (Bosna, 2015, p. 38).

На думку F. De Giorgi, W. Grandi, P. Trabalzini (2021), інтерес та кількість досліджень педагогічної спадщини та особистості педагогині в Італії зростають. Дослідники зазначають, що опубліковані праці відтворюють ключові аспекти життєвого й інтелектуального досвіду М. Монтессорі як у національному, так і в міжнародному вимірі, а також у розвитку освітнього руху, названого на її честь. Це дає змогу чітко простежити риси та динаміку особистості, яка залишила помітний слід в історії педагогіки Італії та за її межами (De Giorgi et al., 2021, p. 7).

F. Cambi (2015) вважає, що М. Монтессорі як педагог пройшла через складний шлях змін історії ХХ ст., і своєю працею вона підкреслила універсальну цінність освіти, її глибокий зв'язок із людською свободою, а також її мету – сприяти найбагатшому «людському становленню» для кожної людини (p. 126).

T. Pironi (2023) вказує на важливий факт у біографії педагогині: коли М. Монтессорі закінчила медичний факультет 10 липня 1896 р., лише п'ять жінок в Італії отримали такий самий освітній ступінь. Протягом курсу навчання, спілкуючись з основними представниками тогочасного наукового світу, вона набула принципів наукової методології

шляхом безперервного спостереження та експериментування. Завершивши навчання, молода фахівчиня прийняла рішення спеціалізуватися на психіатрії. Це рішення виявилось суперечливим, оскільки жінки, які працювали до неї в медичній професії, обирали такі галузі, як педіатрія чи гінекологія, які вважалися більш відповідними до жіночої діяльності. Крім того, в тогочасній Італії не існувало жодної ініціативи держави, яка би призвела до створення медико-педагогічних інститутів, які дещо раніше вже виникли у Франції та Англії. Тому М. Монтессорі вирішила взяти участь у Педагогічному конгресі, що відбувся в Турині у вересні 1898 р., щоб привернути увагу до теми, яку вчені в галузі освіти мали винести на перший план. На тому зібранні науковиця висунула пропозицію дослідити конкретні дидактичні інтервенції у сфері повторного навчання з відповідною та нагальною потребою в підготовці педагогічних працівників, які би спеціалізувались на різних проблемах та аспектах інвалідності (Pironi, 2023).

Італійські дослідники G. Seveso, L. Comerio (2023) слушно зауважують, що у перші два десятиліття ХХ ст. дебати про освіту, зосереджені на методах навчання та виховання, шкільних просторах, підготовці вчителів, правах дітей, стали дуже жвавими та активними, зокрема в Мілані. Водночас у місті відбувалися оригінальні освітні експерименти, також завдяки новим теоріям і практикам, які тоді з'являлися в Європі та Сполучених Штатах. У рамках таких дискусій та інноваційного освітнього досвіду важливою проблемою було право дітей на освіту на відкритому повітрі: урбанізація та розростання міста, з одного боку, безсумнівно, покращили повсякденні стандарти життя та стимулювали економічний розвиток, однак, з іншого боку, створили соціальні проблеми та проблеми зі здоров'ям, які підштовхнули філософів, мислителів і політиків наголошувати на важливості навчання дітей на свіжому повітрі для їхнього фізичного та психічного добробуту (Seveso, Comerio, 2023, p. 2).

Для М. Монтессорі ця тема була дуже близькою, на чому вона часто наголошувала у своїх лекціях і працях (Seveso, Comerio, 2023, p. 5). М. Монтессорі писала про те, що діти вибігають на вулицю, коли йде дощ; знімають взуття, коли бачать калюжу води. А коли трава на лугах волога від роси, вони біжать по ній і топчуть її босими ногами; вони спокійно відпочивають, коли дерево запрошує їх поспати під своєю тінню; вони кричать і сміються, коли сонце будить їх вранці, як воно будить кожну живу істоту, що ділить свій день між пробудженням і сном. Але ми з тривогою думаємо, як дати дітям спати після світанку і як навчити їх знімати взуття і не бігати по полю. Насправді природа лякає більшість людей. Вони бояться повітря і сонця, як смертельних ворогів. Морозу вночі бояться, як змії, що ховається в траві. Вони бояться дощу, як вогню. Цивілізована людина – це свого роду задоволений в'язень, і якщо тепер її попереджають, що вона повинна насолоджуватися природою заради власного здоров'я, вона робить це боязко і з очима, що насторожено очікують на будь-яку небезпеку. Спати під відкритим небом, піддавати себе вітрам перед дощем, кидати виклик сонцю та купатися у воді – це все те, про що можна говорити, але не завжди можна реалізувати. Хто не біжить зачиняти двері, боячись протягу? Майже всі вважають, що здійснювати дуже довгі прогулянки на відкритому повітрі, незалежно від того, чи сонячно, чи падає дощ, використовуючи всі переваги природного укриття – це героїчне зусилля, ризик. До цих речей треба звикнути, кажуть вони; але вони не рухаються. Як же тоді звикнути? Можливо, малим дітям варто звикнути. Але ні! Вони навіть більш захищені, ніж дорослі. Навіть англійці, з їхньою спортивною схильністю, не піддають своїх малюків випробуванням, даним природою і важкою працею. Навіть там добра нянька затуляє їх, коли вони вже добре виростили, у своїх маленьких візочках, у тінь, коли погода гарна, і не дозволяє їм бігати й робити те, що вони хочуть (Montessori, 2017, p. 74–75).

V. Caprara (2019) у своїй дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії досліджує ключові етапи біографії педагогині, зокрема її формування як освітянки для нового світу. Дослідниця аналізує психологічні засади методу Монтесорі, наголошуючи на тому, що в її підході ключовою є віра в психологічний потенціал дитинства. Саме ця довіра дала змогу Монтесорі окреслити новий психологічний образ дитини, наповнений очікуванням щодо найсучасніших досягнень у галузі психології (Caprara, 2019, p. 21).

Італійський науковець S. Chistolini (2020) відзначає, що Монтесорі була видатною жінкою, яка здобула медичний ступінь у часи, коли для жінок навчання було складним, отримання ступеня – ще важчим, а закінчення медичної школи, що належала до суто чоловічої сфери освіти, майже немислимим (p.163).

V. Vosna (2015) наголошує, що М. Монтесорі була однією з найяскравіших постатей італійської педагогіки ХХ ст., яка надихнула багатьох науковців, виступаючи ключовим архітектором цієї галузі, а завдяки своїм роботам педагогиня залишила незабутній слід в історії освіти і, таким чином, в історії людської цивілізації (p. 138).

T. Pironi, M. Gallerani (2021) у своїй статті зазначають, що М. Монтесорі довгий час вважалася «неприємною» фігурою в академічних і політичних колах Італії через її нонконформістську позицію, феміністичні погляди та репутацію «складного педагога» (Pironi, Gallerani, 2021, p. 11). Новаторські ідеї М. Монтесорі наштовхнулися на сильний опір і навіть на ледве приховану ворожість з боку світських вчених і філософів Італії. Ця опозиція суттєво вплинула на те, як педагогіку Монтесорі сприйняли та запровадили в італійських школах вже після Другої світової війни (Pironi, Gallerani, 2021, p. 11).

T. Pironi, M. Gallerani (2021) також наголошують, що популярність методу Монтесорі в Італії значно відрізнялася в залежності від різних історичних періодів, політичних ситуацій і культурних контекстів. Таким чином, важливо розуміти причини підтримки чи протидії в Італії цьому методу, особливо в контексті того, що метод педагогині послідовно набирал популярності та розвивався у світі (Pironi, Gallerani, 2021, p. 3). Сприйняття методу Монтесорі пояснюється не лише сприятливим контекстом, створеним новим освітнім рухом, а й турботою про покращення життя дітей з різних верств суспільства, звільнення дитини від авторитарного контролю дорослих і автономію, усвідомлення універсального виклику для змін у суспільстві (Caroli D., 2023).

C. Chistolini (2020) акцентує, що в Італії на початку ХХ ст. кілька жінок на чолі з М. Монтесорі відродили педагогіку, запровадивши інноваційні стратегії для усунення освітніх бар'єрів (p. 160). С. Chistolini (2020) пояснює, що протягом ХХ ст. в Італії в офіційній педагогіці домінували чоловіки, тоді як у формальній освіті переважали здебільшого жінки: чоловіки з більшою ймовірністю ставали науковцями, тоді як більшість шкільних вчителів були жінками. Проте до ХХІ ст. присутність жінок на університетських кафедрах педагогіки та історії освіти значно зросла. Свого часу М. Монтесорі, мабуть, була найвидатнішим винятком із норми. Її вважали сучасною фігурою, яка підносить педагогіку як інструмент для розширення прав і можливостей жінок, що є науково обґрунтованим. Тим не менш, академічна кар'єра жінок у сфері освіти, особливо в якості вчителів початкової школи, залишалася складною, оскільки більшість жінок у кращому випадку могли претендувати на постійні вчительські ролі, а не на академічні посади в університетах (Chistolini, 2020, p. 161). Отже, аж до 1970 р. педагогіку на університетському рівні переважно викладали чоловіки, тоді як жінки продовжували свою освітню роботу здебільшого в школах і в сім'ях (Chistolini, 2020, p. 161).

Освіта за методом Монтесорі почала формуватися на початку ХХ ст. в Сан-Лоренцо, бідному районі Риму. Сьогодні, після більш ніж століття розвитку та поширення, задокументовано 15 763 Монтесорі-шкіл у 154 країнах (Murray et al., 2023). В Італії, де Монтесорі-школи знову почали поширюватися після Другої світової війни, останніми

роками спостерігається помітне зростання їх кількості: зокрема, з 2016 по 2021 рр. кількість секцій з «диференційованим навчанням Монтесорі» зростає більш ніж удвічі. Існує кілька можливих причин такого збільшення: а) зростання інтересу з боку сімей до педагогіки Монтесорі як до можливої альтернативи традиційній школі; б) суспільний інтерес до Монтесорі, викликаний такими подіями, як випуск телевізійного міні-серіалу про Доктора або новина про те, що принц Джордж Уельський відвідував школу Монтесорі; в) зацікавленість державних шкіл у відкритті секцій Монтесорі для отримання додаткового фінансування; г) наявність більш спеціалізованих Монтесорі-вчителів завдяки збільшенню кількості навчальних курсів (Scippo, 2023, с. 118).

Питання впливу методу Монтесорі та його практичного застосування розкриває італійська дослідниця В. Carra (2019) у своїй дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Так, дослідниця пише, що для Монтесорі ідея освіти була безпосередньо пов'язаною з довірою, яку дорослий виявляє до освіченості дитини та її здатності накопичувати знання. Дорослий повинен намагатися гарантувати дитині мудро організоване середовище, в якому вона може рухатися і вибирати, чим займатися, відповідно до характеру своїх інтересів і з повагою до її конкретного етапу розвитку. У цьому контексті свобода пропонується як справжній освітній засіб, за допомогою якого дорослий – завдяки уважному спостереженню – може наблизитися до розуміння справжньої природи дитини, яка, вільно рухаючись, відкриває нам те, що найбільше вражає нас у оточенні. З цієї причини дорослий ніколи не повинен переривати дитину, коли вона працює зосереджено, щоб вона могла самостійно працювати зі стимулами, які пропонує навколишнє середовище, і їй слід дати можливість набувати досвіду так, аби природним чином проявити себе справжню в процесі час навчання (Carra, 2019, р. 32–33). Якщо в дошкільному дитинстві вчитель повинен якомога менше втручатися в руху та сенсорну діяльність дитини, то, починаючи з початкової школи, її увагу необхідно перенести на моральний рівень, до принципів справедливої та етичної поведінки. Освіта має бути дороговказом, вона повинна зацікавлювати і хвилювати, спонукати до досягнення свободи і незалежності (Carra, 2019, р. 31).

Дослідниця також зауважує, що за методом М. Монтесорі, школа повинна мати можливість ефективно реагувати на психологічні потреби дітей, віддаючи перевагу матеріалам, які дозволяють активний досвід маніпулювання, дозволяючи руці (незамінному органу на шляху пізнання) наблизити дитину до абстрактних спекуляцій через рух. Щоб гарантувати свободу вибору та вираження поглядів, необхідно вдаватися до непрямого навчання, у якому науково організоване середовище за допомогою специфічних матеріалів може полегшити розуміння понять завдяки методології, орієнтованій на рухові навички та повагу свободу дитини щодо вибору «що», «де» і «як довго» вчитися. Дорослий повинен вірити в спонтанний інтерес дитини, яка, якщо її помістити в правильне, науково підготовлене середовище, може слідувати повністю особистому плану розвитку, спонтанно підживлюючи свій інтерес до навчання через роботу, конструювання та виконання діяльності, яку сама розпочала (Carra, 2019, р. 44).

Монтесорі-освіта певною мірою стала відповіддю на зусилля, які спостерігались у ХХ ст. і були спрямованими на моделювання класної кімнати на фабриках, метою яких було «постачати навчання у ефективних одиницях сировинному матеріалу (дітям)». На протиположність цьому, центральним принципом роботи М. Монтесорі стало те, що діти мають здатність бути незалежними і вносити значущий внесок у спільноту, і цей погляд вона поділяла з іншими педагогами-реформаторами тогочасного світу (Murray et al., 2023).

Основні принципи «наукової педагогіки» Монтесорі передбачають освіту, яка ґрунтується на свободі вибору діяльності, якою буде займатися дитина, щоб експериментувати та розвивати власний потенціал. Таким чином поступово досягається

більша досконалість у вправах, відповідно до рівня розвитку дитини. При цьому педагог не може забувати, що кінцевою метою є не відпрацювання кожної вправи, а вдосконалення, адже секрет полягає в повторюваності та безперервності у виконанні щоденних завдань (Araújo et al., 2024, p. 13).

V. Bosna (2015) зауважує, що види діяльності, пропонувані дитині, відповідають загальному принципу: рух від простого до складного. На основі цього принципу М. Монтесорі створила класифікацію, використовуючи градацію з п'ятьма рівнями зростання складності.

Перший рівень включає найпростіші рухові дії: перенесення предметів, ходьба навшпиньках; пізнавальні дії, перші вправи з твердими циліндричними блоками. *Другий рівень* стосується діяльності, яка включає більш ретельний контроль таких рухових навичок, як переливання води з однієї ємності в іншу, ходьба по лінії, накресленій на підлозі, відпрацювання вправ з матеріалами із твердих циліндричних блоків, призм і кубів. *Третій рівень* включає рухові дії, включені в «практичну» діяльність: одягання, роздягання тощо. На *четвертому рівні* присутній зв'язок із «практичним життям»: накривання на стіл, миття посуду, ознайомлення з матеріалами для розрізнення літер алфавіту та для вивчення арифметики. *П'ятий рівень*, поряд із «практичними життєвими заняттями», які дедалі стають більш досконалішими, надає достатньо простору для складання та читання слів і виконання письмових арифметичних операцій (Bosna, 2015, p. 41). Навчальне середовище має бути добре організованим, обладнаним з урахуванням пропорцій і потреб дитини, воно також є місцем, де мають дотримуватися як теоретичні, так і операційні принципи (Bosna, 2015, p. 47). Навчальне середовище передбачає незалежність і самодисципліну, при цьому діти можуть у ньому вільно виражати свої інтереси (Cirili, Kazantseva, 2020, p. 12).

Середовище, педагогічний метод і дії педагога сприяють стимулюванню рефлексії, концентрації та медитації дитини. Важливим в очах Монтесорі було розвинути на основі дисциплінованої поведінки здатність дитини споглядати красу, гармонію та порядок речей. Внутрішній дисципліні та зосередженості сприяють мовчання та вільна інтелектуальна праця, результатом чого є звичка до методичних медитацій і поступового формування моральної особистості дитини (Araújo et al., 2023, p. 27).

Отже, метод Монтесорі є багатогранною та адаптивною освітньою системою, яка ставить у центр індивідуальні потреби дитини, свободу її вибору та природний розвиток. Оскільки М. Монтесорі наголошувала на важливості створення ретельно підготовленого середовища, де дитина може вільно взаємодіяти з матеріалами та самостійно досліджувати, здобуваючи знання через практику, такий підхід дозволяє дитині розвивати самостійність, соціальні навички та етичні цінності, що робить його актуальним і в сучасних умовах. Крім того, метод Монтесорі забезпечує прогресивний розвиток через поетапне ускладнення завдань, що сприяє поступовому формуванню моральних і розумових навичок. Створюючи умови для глибокого занурення дитини в роботу, педагог має можливість спостерігати за її інтересами та стимулювати рефлексію, сприяючи розвитку внутрішньої дисципліни й самодисципліни. Ці елементи не лише підтримують прагнення до знань, але й допомагають дитині відкривати красу гармонії та порядку, що стає основою для розвитку моральної та гармонійної особистості. Метод Монтесорі, заснований на принципах свободи, поваги та дисципліни, є потужним інструментом для розкриття внутрішнього потенціалу дитини. Він не лише сприяє інтелектуальному та практичному розвитку, а й забезпечує комплексне формування особистості, орієнтоване на відповідальне та повноцінне життя в суспільстві.

Висновки. Марія Монтесорі створила систему виховання та освіти, яка базується на вільному виборі та автономії дитини, з акцентом на повазі до її індивідуальності та

природного розвитку. Італійські дослідники визнають її внесок у ширшу історію та культуру та актуальність методу Монтесорі в сучасних умовах. Вони підкреслюють важливість методу не лише для національної, але й для світової педагогічної спадщини. Ідеї Монтесорі про свободу, навчання на свіжому повітрі та розвиток через рух і є інноваційними навіть для сучасної освіти. Метод Монтесорі зазнав значних труднощів через консервативні погляди італійського суспільства, однак з часом здобув визнання, надихнувши педагогів на переосмислення дитинства та підхід до виховання дітей. Дослідники визнають зростання популярності методу, зокрема завдяки збільшенню кількості Монтесорі-шкіл та загальній зацікавленості суспільства в альтернативних формах освіти. Основна ідея методу полягає у створенні середовища, що сприяє самостійній активності дитини, яка надає можливість природного розвитку, зменшуючи втручання дорослих та підсилюючи довіру до освітнього потенціалу дитини.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому плануємо здійснити аналіз адаптації методики М. Монтесорі до культурних і соціальних особливостей у різних країнах, зокрема дослідити його вплив на формування національної педагогічної культури в Україні, а також з'ясувати значення взаємодії між педагогами та батьками у підтримці автономії дитини та реалізації методу вдома.

References

- Araújo, A. F. R. de A., Machado de Araújo, J., & Mont'Alverne Chaves, I. (2024). Escuta e formação: O silêncio pedagógico em Montessori. *Revista Portuguesa De Educação*, 37 (1), 24014. <https://doi.org/10.21814/rpe.31625>
- Araújo, A. F., & Araújo, J. M. (2023). Aprendizagem e bem-estar. O legado da Lição do Silêncio de Montessori. *Revista Lusófona de Educação*, 60 (60). <https://doi.org/10.24140/issn.1645-7250.rle60.01>
- Bosna, V. (2015). Maria Montessori: Uno sguardo diverso sull'infanzia. *Foro de Educación*, 13 (18), 37–50. <https://doi.org/10.14516/fde.2015.013.018.002>
- Cambi, F. (2016). Maria Montessori tra epistemologia e psicopedagogia: qualche riflessione. *Studi sulla formazione*, 18 (2), 123–128. https://doi.org/10.13128/Studi_Formaz-18019
- Caprara, B. (2019). *Sperimentare le idee di Maria Montessori: Percorso di ricerca nella scuola primaria trentina* (Tesi di dottorato). Università degli Studi di Trento.
- Caroli, D. (2022). Maria Montessori. Regards historiques sur sa méthode pédagogique (Allemagne, Angleterre, France, Italie). *Les études sociales*, 175, 342. <https://doi.org/10.4000/strenae.10781>
- Chistolini, S. (2020). The Turning Point of Italian Scientific Pedagogy in The School of Maria Montessori and Giuseppina Pizzigoni. *European Journal of Educational Sciences*, 7 (3), 160–171. <https://doi.org/10.19044/ejes.v7no3a10>
- Cirili, E., & Kazantseva, L. (2020). *Maria Montessori: Attualità del pensiero a 150 anni dalla nascita. Buone pratiche*. Università di Macerata.
- Cultureducazione (2002). *Maria Montessori. Profilo biografico – intellettuale*. <http://www.cultureducazione.it/storiaeducazione/montessori.htm>
- De Giorgi, F., Grandi, W., & Trabalzini, P. (2021). Maria Montessori, i suoi tempi e i nostri anni. Storia, vitalità e prospettive di una pedagogia innovativa. *Rivista di Storia dell'Educazione*, 8 (2), 3–8. <https://doi.org/10.36253/rse-12307>
- Durdas, A. (2023). Educational ideas of Maria Montessori on the pages of foreign periodicals. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 3 (76), 84–90. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2023.3.8>
- Montessori Space. (n.d.). *Chi era Maria Montessori?* <https://montessorispace.com/it/maria-montessori/>
- Montessori, M. (2017). *La scoperta del bambino*. Garzanti. (Original work published 1948).
- Murray, A., Ahlquist, E.-M. T., McKenna, M., & Debs, M. (Eds.). (2023). *The Bloomsbury handbook of Montessori education*. Bloomsbury Publishing.

- Pirioni, T. (2023). Il contributo di Maria Montessori al rinnovamento della pedagogia dell'infanzia nel primo ventennio del Novecento in Italia. *Pedagogía y Saberes*, 58, 23–34. <https://doi.org/10.17227/pys.num58-17208>
- Pirioni, T. (Ed.) (2023). *Maria Montessori tra passato e presente: La diffusione della sua pedagogia in Italia e all'estero*. FrancoAngeli.
- Pirioni, T., Gallerani, M. (2021). Montessori thought and work between past and present. *Ricerche di Pedagogia e Didattica – Journal of Theories and Research in Education. Special Issue. Intersections between human sciences and natural sciences in Maria Montessori's thought and work*, 16 (2), 1–22. <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/13469>
- Scippo, S. (2023). Costruzione e validazione di uno strumento per misurare le pratiche educative Montessori nella scuola primaria italiana. *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies*, 28, 117–135. <https://doi.org/10.7358/ecps-2023-028-scis>
- Seveso, G., & Comerio, L. (2023). The spread of outdoor education in Milan (1911–1922): The role of the Società Umanitaria. *Ricerche Di Pedagogia E Didattica. Journal of Theories and Research in Education*, 18 (1), 1–13. <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/15011>
- Trabalzini, P. (1997). *Il metodo della pedagogia scientifica di Maria Montessori: Strutture, sviluppi, edizioni* [Thesis]. Università degli Studi «La Sapienza» Roma.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2024

Прийнято до друку 28.11.2024

IDEE EDUKACYJNE I WYCHOWAWCZE MARII MONTESSORI: BADANIA WŁOSKICH NAUKOWCÓW NAD ICH AKTUALNOŚCIĄ W NOWOCZESNYCH WARUNKACH

Alla Durdas

<https://orcid.org/0000-0001-6456-6108>

Doktor filozofii, Starszy badacz w Zakładzie Pedagogicznych Studiów Źródłowych i Biografistyki, Państwowa Naukowo-Pedagogiczna Biblioteka Ukrainy im. W. O. Suchołyńskiego, ul. M. Berłyńskiego 9, 04060 Kijów, Ukraina, durdas@ukr.net

Artykuł ten analizuje filozofię edukacyjną oraz międzynarodowy wpływ Marii Montessori (1870–1952), włoskiej lekarki, pedagoga i innowatorki w zakresie nauczania skoncentrowanego na dziecku. Podejście Montessori, które kładzie nacisk na samodzielną aktywność, naukę przez działanie oraz współpracę, zrewolucjonizowało edukację wczesnoszkolną na całym świecie. Montessori opracowała swoje zasady edukacyjne na początku XX wieku we Włoszech, promując autonomię dziecka, swobodę w określonych granicach oraz szacunek dla indywidualnych potrzeb rozwojowych. Obecnie metoda Montessori jest stosowana na całym świecie i opiera się na idei przygotowanego środowiska, w którym dzieci mogą angażować się w materiały rozwijające praktyczne, sensoryczne oraz akademickie umiejętności we własnym tempie. Mimo przełomowego charakteru jej pracy, idee Montessori początkowo spotykały się z oporem w rodzimej Italii, częściowo z powodu tradycyjnego, scentralizowanego systemu edukacji, niechętnego do przyjęcia jej radykalnego, dzieckocentrycznego podejścia. Artykuł ten zagłębia się w najnowsze włoskie badania na temat wkładu Montessori, oceniając trwałość wpływu jej metod i ich potencjał adaptacyjny we współczesnych praktykach edukacyjnych. Włoscy badacze podkreślają aktualność podejścia Montessori, poszukując metod demokratyzacji nauczania, wspierania inkluzywności oraz respektowania indywidualnego rozwoju każdego dziecka. Przegląd ten rozważa również wizję Montessori w kontekście obecnych wyzwań edukacyjnych, zwracając uwagę na elastyczność jej metody w dostosowywaniu się do zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych. Skoncentrowanie się Montessori na szacunku oraz edukacji bez przymusu, a także jej zaangażowanie w inspirowanie dzieci do samodzielnego uczenia się, znajduje odzwierciedlenie we współczesnych dyskusjach o edukacji włączającej i spersonalizowanej. Artykuł ten kontekstualizuje metodę Montessori w ramach globalnych reform edukacyjnych, analizując, jak jej idee dotyczące autonomii dziecka i samodyscypliny wciąż inspirują podejścia pedagogiczne skoncentrowane na rozwoju społecznym, emocjonalnym, kreatywności oraz myśleniu krytycznym.

Słowa kluczowe: aktualność, badania, idee, Maria Montessori, metoda Montessori, włoscy naukowcy.

EDUCATIONAL AND EDUCATIVE IDEAS OF MARIA MONTESSORI: RESEARCH OF THEIR RELEVANCE IN MODERN CONDITIONS BY ITALIAN SCIENTISTS

Alla Durdas

<https://orcid.org/0000-0001-6456-6108>

Doctor of Philosophy,

Senior Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics,

V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine,

9 M. Berlynskoho Str., 04060 Kyiv, Ukraine,

durdas@ukr.net

This article explores the educational philosophy and international influence of Maria Montessori (1870–1952), an Italian physician, educator and innovator in child-centered learning. Montessori's approach, which emphasizes self-directed activity, practical learning, and collaborative play, has reshaped early childhood education around the world. She developed her educational principles in early 20th-century Italy, advocating for child autonomy, freedom within limits and respect for individual developmental needs. Her method, now widely adopted throughout the world, emphasizes the importance of prepared environments where children can engage with materials that develop practical, sensory and academic skills at their own pace. Despite Montessori's innovative activities, her ideas initially faced resistance in her native Italy, partly due to a traditional and centralized educational system reluctant to adopt her radical, child-centered approach. This article delves into recent Italian research revisiting Montessori's contributions, assessing their lasting impact and potential for adaptation within modern educational practices. Italian scholars highlight Montessori's relevance as they seek methods that democratize learning, foster inclusivity and honor each child's unique growth trajectory. The article also considers Montessori's ideas in relation to current educational challenges, noting the flexibility of the method in meeting diverse learning needs. Montessori's focus on respectful, non-coercive education, as well as her commitment to permitting children to take responsibility for their learning, aligns with contemporary discussions around inclusive education and personalized learning. The article contextualizes Montessori's method within global educational reform, examining how her ideas on child activity and self-discipline continue to inspire pedagogical approaches focused on social-emotional growth, creativity and critical thinking. The legacy of Maria Montessori exemplifies a revolutionary shift in how childhood education can prioritize the holistic development of young learners, nurturing a sense of curiosity, responsibility and respect for others that is as relevant today as it was a century ago. The article highlights Montessori's enduring impact, the evolution of her system across cultures and its adaptability in meeting the complex demands of modern education systems in the whole world.

Key words: ideas, Italian scientists, Maria Montessori, Montessori method, relevance, research.